

ЗАКОН

за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания

(Обн. ДВ. бр.105 от 18 Декември 2018г., изм. и доп. ДВ. бр.24 от 22 Март 2019г., изм. ДВ. бр.101 от 27 Декември 2019г., доп. ДВ. бр.28 от 24 Март 2020г., изм. ДВ. бр.44 от 13 Май 2020г., изм. ДВ. бр.67 от 28 Юли 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.105 от 11 Декември 2020г., изм. ДВ. бр.8 от 28 Януари 2022г., изм. ДВ. бр.18 от 4 Март 2022г.)

§ 1. В чл. 70, т. 5 от Закона за хората с увреждания след „които получават социална пенсия за инвалидност“ се добавя „или пенсия за военна инвалидност или наследствена пенсия“.

§ 2. В чл. 79 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 2:

(2) В случаите, при които лицето е подало заявление-декларация за преосвидетелстване не по-късно от един месец преди изтичане на срока на експертното решение и от ТЕЛК не са установени видът и степента на увреждане/степента на трайно намалената работоспособност по заявлението, е налице забавяне по смисъла на §1, т. 48, б. „б“ от Допълнителните разпоредби на Закона за здравето и подкрепата по чл. 68, ал. 1 продължава да се изплаща до издаването на новото експертно решение.

2. Създава се нова ал. 3:

(3) Информацията за забавяне и за насрочената дата за преосвидетелстване се предоставя от структурите на съответната Регионална здравна инспекция на заинтересованите - НОИ, НЗОК, Агенцията за социално подпомагане, Агенцията за хората с увреждания, НАП, работодател, общината по настоящия адрес на лицето. В случаите, при които няма насрочена дата, структурите на съответната Регионална здравна инспекция изпращат допълнително информацията за определената дата. По искане на лицето информацията може да бъде изпратена и до други адресати за ползване на права, както и да бъде отбелязана върху експертното решение, чиято валидност е удължена.

3. Създава се нова ал. 4:

(4) В случаите на ал. 2, ако се издаде ново решение, с което се определя намалена работоспособност, вид и степен на увреждане, водещи до намаляване или отпадане на отпуснатата подкрепа, освидетелстваното лице не възстановява получената в повече сума.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 3. В Закона за здравето (Обн. ДВ. бр.70 от 10 Август 2004г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.62 от 5 Август 2022г.) се правят следните изменения и допълнения:

1. В чл. 101а се създава нова ал. 2:

(2) В случаите, при които лицето е подало заявление-декларация за преосвидетелстване не по-късно от един месец преди изтичане на срока на експертното решение и от ТЕЛК не са установени видът и степента на увреждане/степента на трайно намалената работоспособност по заявлението, е налице забавяне по смисъла на §1, т. 48, б. „б“ от Допълнителните разпоредби на Закона за здравето и се удължава валидността на последното издадено експертно решение.

2. Създава се нова ал. 3:

(3) Информацията за забавяне и за насрочената дата за преосвидетелстване се предоставя от структурите на съответната Регионална здравна инспекция на заинтересованите - НОИ, НЗОК, Агенцията за социално подпомагане, Агенцията за хората с увреждания, НАП, работодател, общината по настоящия адрес на лицето. В случаите, при които няма насрочена дата, структурите на съответната Регионална здравна инспекция изпращат допълнително информацията за определената дата. По искане на лицето информацията може да бъде изпратена и до други адресати за ползване на права, както и да бъде отбелязана върху експертното решение, чиято валидност е удължена.

3. Създава се нова ал. 4:

(4) В случаите на ал. 2 лицата може да ползват полагащата им се подкрепа до издаването на новото експертно решение. При издаване на ново решение, с което се определя намалена работоспособност, вид и степен на увреждане, водещи до намаляване или отпадане на отпускнатата подкрепа, освидетелстваното лице не възстановява получената в повече сума.

4. Досегашната ал. 2 става ал. 5.

5. Досегашната ал. 3 става ал. 6.

6. В чл. 112, ал. 1, т. 3 се правят следните изменения:

„3. срещу решенията на ТЕЛК - в 14-дневен срок от получаването им пред НЕЛК, като НЕЛК решава въпроса по същество.

7. В чл. 112, ал. 9, изречение второ се правят следните изменения:

„През периода на обжалване на експертното решение за трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, лицето може да ползва произтичащите права от обжалваното експертно решение, като при намаляване на

вида и степента на увреждане, водещи до намаляване или отпадане на отпуснатата подкрепа, освидетелстваното лице не възстановява получената в повече сума“.

8. Чл. 113, ал. 3 се отменя.

9. В § 1 от Допълнителните разпоредби се създава нова т. 48:

„48. Забавяне в медицинската експертиза е неустановяване на:

а) временна неработоспособност – в 14-дневен срок от подаване на необходимото заявление-декларация от лицето;

б) вида и степента на увреждане на деца до 16-годишна възраст и на лица, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от Кодекса за социално осигуряване; степента на трайно намалена работоспособност на лица в трудоспособна възраст, както и за потвърждаване на професионална болест – в 30-дневен срок от подаване на необходимото заявление-декларация от лицето за освидетелстване/преосвидетелстване.“

Мотиви

към проект за Закон за изменение и допълнение на Закона за хората с увреждания

Законопроектът е свързан със затрудненията на хора с увреждания да упражняват правата си по време на преосвидетелстване от органите на медицинската експертиза.

С предложението проект се търси решение на проблемите със забавянето на органите на медицинската експертиза и невъзможността засегнатите граждани да упражняват правата си, не по тяхна вина.

Констатациите са, че с малки изключения, регламентираният срок за насрочване на дати от ТЕЛК и НЕЛК не се спазват. В значителен брой случаи забавянията са драстични, достигащи и до една година от подаване на документите. Нормативно определеният 3-месечен срок за произнасяне от ТЕЛК и НЕЛК от датата на постъпване на медицинските документи, при липсата на адекватна финансова подкрепа през този период, също е твърде дълъг и е предпоставка за нарушаване на правата на гражданите, които за времето до постановяване на експертното решение са лишени от възможността да ползват свои права на хора с увреждания.

Независимо от обективните причини за забавянията, предизвикани от епидемията от COVID-19 и въведените противоепидемични мерки, съществуват и други причини за разглеждане на документите на гражданите с увреждания в твърде дълги срокове:

От органите на медицинската експертиза не търсят варианти да информират гражданите, които следва да се явяват на преосвидетелстване, преди изтичането на текущото им експертно решение в подходящ срок, като

не се допусне прекъсване. Видно от постъпилите жалби и сигнали, гражданите са уведомявани едва след изтичане на срока на трайно намалената им работоспособност/вида и степента на увреждане и много от тях тепърва подават документи за преосвидетелстване. Така, те следва да изчакат насрочване на дата минимум 3 месеца, а в повечето случаи – и по-дълго.

Особено сериозен към момента е проблемът за граждани, чиито експертни решения са изтекли след 30.06.2022 г. и съответно не са служебно удължени по § 20а, ал. 1 от Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. и за преодоляване на последиците, като за периода до постановяване на ново експертно решение и влизането му в сила на практика остават без средства и социална подкрепа.

Въпреки приетите изменения в законовата и подзаконовата нормативна уредба, имащи отношение към медицинската експертиза, не е преодолян и другият проблем, свързан с кадровия недостиг в ТЕЛК, като същевременно, въпреки голямата натовареност, не се разкриват нови комисии. Недостигът на специалисти по педиатрия, които да участват при експертизата, е сред основните причини за забавяне освидетелстването и преосвидетелстването от ТЕЛК при деца до 16 години.

Неспазването на сроковете за насрочване на дати довежда до сериозно нарушаване на действащата нормативна уредба, в т.ч. на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания.

Произнасянето на ТЕЛК и НЕЛК дълго време след подаването на документите е много сериозна предпоставка за необективни решения поради динамиката на здравословното състояние на съответния гражданин.

Забавянето при освидетелстването/преосвидетелстването на гражданите с увреждания има неблагоприятно отражение върху възможностите им да упражняват правата си в периода, през който нямат валидни експертни решения.

От една страна, след изтичане на срока на текущото експертно решение се спират отпускните пенсии за инвалидност, добавки към пенсията, в т.ч. за чужда помощ по Кодекса за социално осигуряване, както и месечната финансова подкрепа по чл. 70 от Закона за хората с увреждания. Ограничава се достъпът до целева финансова подкрепа по чл. 72 от Закона за хората с увреждания при необходимост от покупка на лично моторно превозно средство; приспособяване на жилище; балнеолечение и/или рехабилитационни услуги или наем на общинско жилище. За периода до произнасянето на ТЕЛК и издаването на новото експертно решение гражданите са възпрепятствани да упражняват и други права като например:

- ползване на лична помощ по Закона за личната помощ;
- данъчни облекчения и преференциални карти за пътуване с обществен транспорт и паркиране в съответните общини;
- ползване на облекчения за издаване на документи за самоличност;
- освобождаване от заплащане на винетен стикер и други.

Хората с увреждания на практика остават без каквито и да било средства и без възможност да задоволяват потребностите си, което създава реални предпоставки за още по-сериозно влошаване на здравето им и последващи допълнителни разходи за системата на здравеопазването. В някои случаи е налице и значителен риск за живота на засегнатите, които остават без нужното им лечение и лекарства поради липсата на валидно експертно решение и спирането на здравното им осигуряване.

От друга страна, хората с увреждания могат да ползват само част от правата си по време на обжалване на експертното решение пред НЕЛК, но само ако в оспорвания акт на ТЕЛК са им определени 50 и над 50 на сто вид и степен на увреждане/степен на трайно намалена работоспособност от ТЕЛК. Следва да се отбележи, че в такива случаи се отпуска пенсия, но в намален размер и е възможно да се ползват права като месечна финансова подкрепа, на основание чл. 112, ал. 9, изр. 1 от Закона за здравето. За останалите права, които човекът с увреждания е ползвал на основание по-висок процент в предходно експертно решение, той е принуден да чака произнасянето на НЕЛК и впоследствие на съда.

Друг проблем е в случаите, при които се отмени експертното решение от НЕЛК и се върне на ТЕЛК за ново произнасяне. За периода до новото произнасяне от ТЕЛК, гражданите остават дори и без отпусканата им до момента подкрепа под формата на пенсия за инвалидност и месечна финансова подкрепа по Закона за хората с увреждания.

Липсата на ясен и изричен ангажимент на НЕЛК да се произнася решение по същество при повторно констатирано процесуално нарушение от страна на ТЕЛК комисиите, довежда до чести случаи на непрекъснати връщания на преписките. По този начин се отнема възможността на засегнатите граждани не само да се ползват от социалните си права за дълго време, но и да отнесат спора за разглеждане от външен за системата и независим орган какъвто е съдът. Необходимо е да бъдат извършени изменения, чрез които да се преустанови практиката за повторно връщане на преписките от НЕЛК на ТЕЛК, като случаите се решават по същество в максимално кратки срокове.

Несъмнено е, че след произнасянето на органите на медицинската експертиза и влизане в сила на експертните решения дължимата месечна

финансова подкрепа по Закона за хората с увреждания се изплаща със задна дата. Изплащат се и полагащите се пенсии за инвалидност. Редица друга права, които не са ползвани в периода на разглеждане на случая от ТЕЛК/НЕЛК, обаче остават без възможност да бъдат компенсирани като например – невъзможността за ползване на лична помощ или асистентска подкрепа по Закона за социалните услуги, или платените средства за винетен стикер и карта за пътуване с обществения транспорт.

За конкретните работодатели забавянето също е затруднение, с оглед спазване на изискванията за квотите по Кодекса на труда и Закона за държавния служител.

С предложения проект на изменения се осигурява възможност за решение на проблемите, като хората с увреждания имат достъп до полагащата им се месечна и целева финансова подкрепа по чл. 70 от Закона за хората с увреждания за периода до произнасянето на органите на медицинската експертиза. Предвидено е хората с увреждания да не бъдат държани за отговорни за забавянето на компетентните органи и да не връщат получените средства дори при последваща промяна на вида и степента на увреждане.

Със Заключителните разпоредби е предложено решение на проблемите с действието на експертните решения в процеса на преосвидетелстване, както и при обжалване, като са преодолените съществуващите затруднения с тълкуването и прилагането на чл. 112, ал. 9, изр. 1 и 2 от Закона за здравето във връзка с чл. 113, ал. 3.

Предвидено е изрично задължение на НЕЛК да се произнася по същество при обжалване на експертните решения на ТЕЛК, като по този начин се съкращава времето за разглеждане на преписките и се отнема възможността на НЕЛК непрекъснато да връщат случаите на ТЕЛК. Така, се отваря пътят на заинтересованите граждани да защитят правата си впоследствие пред съда.

Не на последно място по значение, за да не се допуска субективно и неправилно тълкуване и допускане на неблагоприятно засягане на правата на заинтересованите граждани, в Допълнителните разпоредби на Закона за здравето са предложени и срокове, след изтичането на които неустановяването на временната и трайната неработоспособност ще се приемат за забавяне.

Важно е да се подчертае, че предложенията няма да доведат до увеличение на разходите на държавния бюджет, тъй като броят на хората с увреждания е относително еднакъв и предвидим. Средствата, необходими за ползване на правата от тези граждани, са заложили в бюджетната рамка, като е предвидено те да бъдат отпускани без прекъсвания.

Не на последно място по значение, се решава проблемът с неправилното разпределение на правоимащите и размера на месечната финансова подкрепа по чл. 70 от Закона за хората с увреждания.

Хората с увреждания с над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за военна инвалидност са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 4 и 5. Те са включени в т. 3 и получават само 25% от линията на бедност. (общата група). Става въпрос за около 160 военноинвалиди, като техният брой намалява всяка година. Те получават близка до размера на социалната пенсия за инвалидност пенсия за военна инвалидност и са ощетявани са ежемесечно с повече от 130 лв.

Това са граждани, които са изпълнявали военния си дълг към държавата. До 2006 г. военната служба беше задължителна за всички наборници, като единствено по изключение – заради определени здравословни проблеми, младите български мъже бяха освобождавани от казарма.

Държавата е оказвала принуда за изпълняване на военна служба и като е настъпил инцидент, при който военнослужещият е пострадал, е необходимо държавата да осигури адекватна подкрепа. Защото това са мъже, които са били млади по време на постъпване в казармата – на по 18 до 24-25 години, които в повечето случаи са нямали възможност да работят и да имат какъвто и да било осигурителен стаж.

Макар и държавата да е приела Закона за военноинвалидите и военнопострадалите, по който е предвидена определена подкрепа, тази помощ не е по-голяма от подкрепата, която хората с увреждания със социална пенсия за инвалидност, с право на чужда помощ, с финансова подкрепа по чл. 70, т. 5 от ЗХУ, получават към момента. Дори предвидената възможност за получаване на две пенсии също не може да бъде ползвано, тъй като това са хора с тежки увреждания, без възможност в повечето случаи за осъществяване на трудова дейност.

По сходен начин стои въпросът за хората с увреждания, които са със социалната пенсия за инвалидност, но поради смърт на родител/родители получават вместо това наследствена пенсия, са пропуснати при изричното изброяване в чл. 70, т. 4 и 5.

КСО предвижда възможност за избор на по-благоприятния вариант на пенсиите, което хората с увреждания са направили и са избрали наследствена пенсия, вместо социална пенсия за инвалидност (въпреки че разликата е незначителна – няколко лева на месец). КСО обаче не дава възможност за отказване от по-благоприятната пенсия и връщане към старата пенсия. Поради тази причина хората с увреждания, които получават пенсия за военна инвалидност или наследствена пенсия, попадат в общата група на

хората с увреждания с над 90 на сто степен на увреждане и получават финансова подкрепа в по-нисък размер (чл. 70, т. 3).

За решаване на проблема с военноинвалидите по чл. 70, т. 5 и за отстраняване на допуснатата дискриминация към тях ще са необходими около 310 000 лв. за 2023 г.